

مبانی اندیشه اسلامی - ۳: انسان، راه و راهنماشناسی / جمعی از نویسندگان زیر نظر محمود فتحعلی. -
قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، ۱۳۹۰.
۳۹۲ ص. (انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام؛ ۸۷۳: دین شناسی، ۷).

ISBN:978-964-411-651-3 :

کتاب نامه ۳۷۵ - ۳۹۲ و همچنین به صورت زیر نویس.
۱. انسان (اسلام) - بررسی و شناخت. ۲. وحی (اسلام) - بررسی و شناخت. ۳. نبوت - بررسی و شناخت. ۴. قرآن - بررسی و شناخت.
۵. امامت - بررسی و شناخت. الف. عنوان. ب. فروست.

الف / ۲ / ۲۲۶ BP

مبانی اندیشه اسلامی ۳

(انسان، راه و راه‌شناسی)

تألیف:

جمعی از نویسندگان

زیر نظر

محمود فتحعلی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۰

۸۷۳

شماره ردیف

دین شناسی - ۷

شماره موضوعی

۱۳۹۰ - ۲۵

■ مبانی اندیشه اسلامی (۳) - انسان، راه و راهنماشناسی (ویراست جدید)

- تألیف: جمعی از نویسندگان زیر نظر محمود فتحعلی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: نگارش
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، بهار ۱۳۹۰
- شمارگان: ۲۰۰۰
- قیمت: ۵۱۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
تلفن و نمابر: ۷۷۴۳۳۲۶-۲۵۱

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
تلفن: ۲۵۱-۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

۱۷	مقدمهٔ معاونت پژوهش
۲۱	مقدمهٔ مؤلفان
درس اول: چیستی انسان (۱)	
۲۷	چیستی انسان
۲۸	ساحت‌های دوگانه
۲۹	ادلهٔ عقلی دوساحتی بودن انسان
۲۹	۱. برهان «من ثابت»
۳۰	۲. برهان انطباق کبیر بر صغیر
۳۱	شواهد تجربی وجود روح
۳۳	شواهد قرآنی وجود روح
۳۴	تجرد روح
۳۵	برهان انقسام‌ناپذیری
۳۶	اصالت روح
۳۸	جاودانگی روح و مسئلهٔ معاد
۴۰	ادلهٔ عقلی معاد
۴۰	۱. برهان حکمت
۴۱	۲. برهان عدالت

۴۳	خلاصه درس
۴۳	پرسش‌ها
۴۴	پژوهش
۴۴	منابعی برای مطالعه بیشتر

درس دوم: چیستی انسان (۲)

۴۸	سرشت مشرک انسانی
۴۹	امور فطری انسان
۵۰	انواع امور فطری انسان
۵۰	۱. کمال‌طلبی
۵۱	۲. حقیقت‌جویی
۵۲	۳. زیبایی‌خواهی
۵۲	۴. توحید
۵۵	جایگاه انسان در آفرینش
۵۵	۱. خلافت الهی
۵۶	۲. کرامت انسان
۶۱	نگاه اومانیستی به انسان
۶۱	تعریف اومانیسم
۶۲	زمینه‌های شکل‌گیری اومانیسم
۶۲	۱. سست بودن نظام عقیدتی کلیسا و رفتارهای غلط ارباب کلیسا
۶۳	۲. مانع بودن دین در برابر خواست‌های منفعت‌طلبان
۶۳	پیامدهای اومانیسم
۶۴	۱. مادی‌انگاری جهان

۶۵	۳. لیبرالیسم (آزادی مطلق)
۶۶	۴. تساهل و تسامح
۶۷	۵. پلورالیسم
۶۷	۶. سکولاریسم
۶۹	خلاصه درس
۷۰	پرسش‌ها
۷۰	منابعی برای مطالعه بیشتر
	درس سوم: فلسفه آفرینش
۷۴	انگیزه‌های پرسش از فلسفه آفرینش
۷۴	۱. روح تأمل، تفکر و پرستشگری انسان
۷۵	۲. ناپایداری امور زندگی
۷۵	۳. معمای مرگ
۷۵	۴. شکست در هدف‌گیری‌ها
۷۶	۵. شرایط زیستی و اجتماعی
۷۶	معنای هدف
۷۷	هدف ارزشمند و غیرارزشمند
۷۷	معنای هدف‌دار بودن انسان و خداوند
۸۱	فلسفه آفرینش جهان
۸۳	فلسفه آفرینش انسان
۸۴	قرآن و اهداف آفرینش انسان
۸۷	کمال‌نهایی و معناداری زندگی
۹۰	جمع‌بندی مباحث انسان‌شناسی
۹۲	خلاصه درس

۹۳	پرسش‌ها
۹۳	پژوهش
۹۳	منابعی برای مطالعه بیشتر

درس چهارم: وحی‌شناسی

۹۹	دلیل نیازمندی به دین و حیانی
۱۰۳	دیدگاه‌های گوناگون درباره حقیقت وحی
۱۰۴	۱. نظریه برگزیده
۱۰۷	۲. شیوه مصلحان برای هدایت جامعه
۱۰۸	۳. تجلی شخصیت باطنی
۱۰۹	۴. تجربه دینی
۱۱۱	انگیزه‌های مطرح در ارائه نظریه «تجربه دینی»
۱۱۲	۱. نفی ابتدای دین بر شناخت عقلانی
۱۱۲	۲. توجیه حقانیت ادیان
۱۱۳	رویکرد تجربی به وحی در اسلام
۱۱۵	نقد و بررسی نظریه تجربه دینی
۱۱۵	۱. نقد عقلی
۱۱۸	۲. نقد قرآنی
۱۱۹	خلاصه درس
۱۲۰	پرسش‌ها
۱۲۰	پژوهش
۱۲۱	منابعی برای مطالعه بیشتر

درس پنجم: پیامبرشناسی

۱۲۶	۱. معجزه.....
۱۲۹	۲. بشارت پیامبران پیشین.....
۱۲۹	عصمت انبیا.....
۱۳۰	۱. دریافت وحی.....
۱۳۰	۲. ابلاغ وحی.....
۱۳۱	۳. تبیین وحی.....
۱۳۱	۴. اندیشه و کردار.....
۱۳۳	نکاتی درباره عصمت.....
۱۳۳	۱. رابطه عصمت و اختیار.....
۱۳۶	۲. عصمت و سرشت انسانی.....
۱۳۹	۳. قرآن و نافرمانی پیامبران.....
۱۴۳	۴. عصمت و استغفار.....
۱۴۶	خلاصه درس.....
۱۴۶	پرسش‌ها.....
۱۴۷	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
	درس ششم: قرآن‌شناسی
۱۵۱	دلیل آسمانی بودن قرآن.....
۱۵۲	۱. تحدی قرآن و گسترش ندای آن.....
۱۵۲	۲. تلاش مخالفان برای هم‌آوردی با قرآن.....
۱۵۳	۳. ناکامی همانندآوران.....
۱۵۳	ابعاد و وجوه اعجاز قرآن.....
۱۵۴	۱. وجه ظاهری.....
۱۵۷	۲. وجه محتوایی.....

انکاره تحریف قرآن ۱۶۰

مفهوم‌شناسی تحریف ۱۶۱

۱. ادله عقلی ۱۶۲

۲. ادله قرآنی ۱۶۳

۳. ادله روایی ۱۶۵

نقد ادله مدعیان تحریف قرآن ۱۶۶

۱. مشابهت امت اسلام با امت‌های پیشین ۱۶۷

۲. وجود مصحف‌های متفاوت با قرآن موجود ۱۶۸

۳. روایات بیانگر تحریف قرآن کریم ۱۶۹

خلاصه درس ۱۷۱

پرسش‌ها ۱۷۲

منابعی برای مطالعه بیشتر ۱۷۳

درس هفتم: قرآن و فرهنگ عصر نزول

تأثیرپذیری قرآن از فرهنگ عصر نزول ۱۷۸

دیدگاه اول: وحیانی بودن الفاظ ۱۸۰

دیدگاه دوم: بشری بودن الفاظ ۱۸۷

خلاصه درس ۲۰۲

پرسش‌ها ۲۰۳

منابعی برای مطالعه بیشتر ۲۰۳

درس هشتم: خاتمیت و جامعیت

خاتمیت ۲۰۸

معنای ختم نبوت ۲۰۸

ادله ختم نبوت ۲۰۸

۲۱۱	فلسفه ختم نبوت.....
۲۲۲	جامعیت دین خاتم.....
۲۲۲	معنای جامعیت.....
۲۲۳	اثبات جامعیت.....
۲۲۶	جامعیت دین خاتم از دیدگاه قرآن و روایات.....
۲۲۶	جامعیت دین و سکولاریسم.....
۲۳۱	جاودانگی دین خاتم.....
۲۳۴	جهان‌شمولی دین خاتم.....
۲۳۶	خلاصه درس.....
۲۳۷	پرسش‌ها.....
۲۳۷	منابعی برای مطالعه بیشتر.....
	درس نهم: امامت
۲۴۲	معنای امامت.....
۲۴۶	ضرورت وجود امام.....
۲۴۶	شئون امامت.....
۲۴۶	۱. مرجعیت دینی.....
۲۴۸	۲. زعامت سیاسی و اجتماعی.....
۲۵۰	۳. ولایت معنوی.....
۲۵۱	وظایف امام.....
۲۵۲	۱. وظایف پیامبر خاتم.....
۲۵۲	۲. استمرار وظایف پیامبر.....
۲۵۴	شرایط و ویژگی‌های امام.....
۲۵۵	۱. عصمت.....

۲۶۰	۲. علم خدادادی.....
۲۶۲	۳. نصب الهی.....
۲۶۴	ادله ضرورت نصب امام.....
۲۶۴	۱. مالکیت مطلق خدا.....
۲۶۵	۲. عصمت امام.....
۲۶۷	خلاصه درس.....
۲۶۸	پرسش‌ها.....
۲۶۸	منابعی برای مطالعه بیشتر.....

درس دهم: مهدویت

۲۷۳	ضرورت وجود منجی و موعود نهایی.....
۲۷۶	موعود در ادیان.....
۲۷۷	موعود در آینهٔ ثقلین.....
۲۷۷	۱. مهدی در قرآن.....
۲۷۹	۲. مهدی در روایات.....
۲۸۰	راز غیبت.....
۲۸۰	۱. حکمت الهی.....
۲۸۱	۲. حفظ جان امام زمان (عج).....
۲۸۴	۳. امتحان الهی.....
۲۸۴	۴. فراهم آمدن زمینه پذیرش حق در جهان.....
۲۸۶	ویژگی‌های عصر ظهور.....
۲۸۷	انتظار فرج.....
۲۸۹	آسیب‌شناسی مسئله انتظار.....

۲۹۱	۲. تعیین وقت برای زمان ظهور.....
۲۹۳	۳. تفسیر نادرست از روایات مربوط به نشانه‌های ظهور.....
۲۹۵	۴. ادعای دیدار با امام زمان (عج).....
۲۹۷	۵. آسیب‌های دیگر.....
۳۰۱	خلاصه درس.....
۳۰۲	پرسش‌ها.....
۳۰۲	منابعی برای مطالعه بیشتر.....

پیوست‌ها

پیوست درس چهارم

۳۰۷	زمینه‌های پیدایش نظریه تجربه دینی در غرب.....
۳۰۷	۱. ضعف نظام‌های فلسفی غرب در توجه عقلانی آموزه‌های دینی.....
۳۰۸	۲. گسترش درخور توجه علوم تجربی و تعارض علم با دین.....
۳۰۹	۳. انسان‌محوری به جای خدامحوری.....
۳۰۹	۴. تحلیل طبیعت‌گرایانه پدیده‌های به‌ظاهر ماورایی.....
۳۰۹	۵. نقد آموزه‌های دینی کتاب مقدس و کلیسا.....
۳۱۰	۶. مواجهه با دیگر ادیان و نفی انحصارگرایی دینی مسیحیت.....

پیوست درس پنجم

۳۱۱	پیامدهای اعتقاد به عصمت.....
-----	------------------------------

پیوست درس هشتم

۳۱۵	جامعیت دین خاتم از دیدگاه قرآن و روایات.....
-----	--

پیوست درس نهم

۳۲۱	۱. علم غیب در میدان عمل.....
-----	------------------------------

۲. ادله نصب امام علی علیه السلام ۳۲۴
- الف) آیات قرآن ۳۲۴
- ب) روایات ۳۲۶
- ج) احتجاج‌های امام علی علیه السلام برای اثبات امامت خود ۳۲۸
- د) احتجاج‌های پیشوایان دین و صحابه برای اثبات امامت امام علی علیه السلام ۳۲۹

پیوست درس دهم

- پاسخ به برخی پرسش‌ها و شبهات در باب مهدویت ۳۳۱
۱. شبهه تولد ۳۳۱
۲. شبهه طول عمر ۳۳۲
۳. پرسش از ازدواج ۳۳۳
۴. پرسش از محل زندگی ۳۳۵
۵. شبهه آیین جدید ۳۳۷
۶. چگونگی بهره‌مندی از امام غایب ۳۳۸
۷. تعیین وقت برای ظهور در روایات ۳۴۱

پیوست: آشنایی با وهابیت

- اهل حدیث، پیش‌گامان نص‌گرایی ۳۴۷
- حنابله و بی‌اعتنایی به عقل ۳۴۹
- احمد بن حنبل و صفات خبریه ۳۵۰
- رواج روزافزون خردستیزی میان حنابله ۳۵۱
- ابن تیمیه، احیاگر نص‌گرایی افراطی ۳۵۳
- نص‌گرایی در چهره‌ای مبدل ۳۵۴
- دفاع از جسمانی بودن خداوند ۳۵۶

۴۵۸	 شرک دانستن توسل به انبیا و اولیا
۳۷۱	 خرده‌گیری بر احادیث مربوط به فضایل امام علی (ع)
۳۷۱	 بازتاب اندیشه‌های ابن تیمیه
۳۷۲	 وهابیت، مروج اندیشه‌های ابن تیمیه
۳۷۵	 فهرست منابع

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل ترین، جاودانه ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نباخته، و جاهلان و باطل پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سربلند و سرفراز است و باطل از بین رفتنی و نگونسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان، نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق و گرامی او علیه السلام، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه، رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گوهر ناب حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فرسوده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت

حقیقت‌خواهان و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشوارتر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با فعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی بازیابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرز و بوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و اقتباس نظریات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان رد پای ابتکارات و به‌ویژه خلاقیت‌های برخاسته از مبنای اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب راهی طولانی و پرچالش در پیش است. از این‌روی، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازماندهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^۱ در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس بر اساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی

هدایت دانش پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز، کوشیده و بحمدالله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش رو، پژوهشی است در قلمرو انسان، راه و راهنماشناسی که با تلاش پژوهشگران ارجمند ذیل تألیف شده است:

درس‌های اول و چهارم: جناب آقای دکتر حسن یوسفیان و جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای صفدر الهی راد؛

درس‌های دوم و سوم: جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای صفدر الهی راد؛

درس‌های پنجم و ششم: حجج اسلام والمسلمین آقایان جعفر انواری و دکتر سیدعلی حسینی؛

درس هفتم: جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای دکتر سیدعلی حسینی؛

درس هشتم: حجج اسلام والمسلمین آقایان دکتر منصور نصیری و دکتر محمدحسین طاهری؛

درس‌های نهم و دهم: حجج اسلام والمسلمین آقایان دکتر احمدحسین شریفی و

دکتر محمدحسین طاهری؛

پیوست آشنایی با وهابیت: جناب آقای دکتر حسن یوسفیان.

هدف اصلی نویسندگان، ارائه اندیشه‌های بنیادین اسلامی است. معاونت پژوهش از

مؤلفان محترم و نیز جناب حجت‌الاسلام والمسلمین استاد محمود فتحعلی که با مطالعه و

ارائه نظرهای سودمندشان بر اتقان و غنای اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و

توفیق روزافزونشان را از خداوند منان خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ؑ